

І.Д. ОЗЬМІНСЬКА (ст.викл. кафедри державного управління та місцевого самоврядування)

Івано-Франківський Національний університет нафти і газу, Івано-Франківськ

МОВНА ПОЛІТИКА І ПРАКТИКА: СУПЕРЕЧНОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Аналізуються проблеми та суперечності реалізації мовної політики держави; зазначається, що при втіленні державної мовної політики в Україні наразі належні умови піднесення української (державної) мови до рангу домінанти повною мірою не створені. Автором обґрунтовуються пропозиції щодо посилення мотивації використання державної мови та підняття її престижу.

Ключові поняття: людина, культура, мова, освіта, виховання, політика.

Актуальність теми. Складність мовної ситуації в Україні відзначається своєю парадоксальністю та суперечністю, які полягають в тому, що мова етнічної більшості, яку Конституція України проголосила державною зі всіма наслідками, що звідси мали б випливати, в умовах українсько-російської двомовності насправді й досі залишається в статусі мови меншості сучасного українського суспільства, особливо в світлі останніх подій. Розпочатий після отримання суверенітету (1991р.) процес «українізації» суспільства не перетворився на поступальний, не переріс у потужну тенденцію, так як переважна більшість російськомовних українців та громадян України інших національностей не стала лояльнішою до своєї державної мови і не заговорила правильно українською. Нині українська мова знаходиться у довговиборюваному почесному статусі мови незалежної держави, як мова національна, друга серед слов'янських за кількістю носіїв, зі сформованим літературним стандартом, кодифікованим правописом, з відповідним видавничим забезпеченням у царині україномовної освіти. Однак реальна мовна ситуація й стан впровадження української національної мови у навчальний процес та щоденний вжиток на сучасному етапі є дещо іншими.

Метою статті є аналіз проблем та суперечностей реалізації мовної політики держави; обґрунтування пропозицій щодо посилення мотивації використання державної мови та підняття її престижу.

Виклад основного матеріалу. Здобуття державної незалежності України дало могутній імпульс двом взаємопов'язаним процесам: з одного боку – «націоналізації» українського етносу й етнічних і етнографічних груп, а з іншого поглибленню їхньої етнічної диференціації, звернення до власного етнічного походження тощо. Історія українського народу не раз перетиналася з історією інших етносів, зокрема польського, російського, єврейського, кримсько-татарського, але вчені досі не мають цілісного образу українського суспільства в його історичній ретроспективі: історія України

постає як конгломерат мало пов'язаних між собою етнічних спільностей. Але обидва ці процеси є позитивними. Однак, як свідчить історичний досвід, на етапі їх розгортання неминучі об'єктивні труднощі, у тому числі і мовні. Саме мовні труднощі є найважливішою проблемою, яку покликані спільно з науковцями розв'язувати політики, а отже своєчасно «знімати» суперечності, що з'являються на шляху етнонаціональної ідентифікації особи, яка є необхідною умовою консолідації української нації. Тому що процеси етнонаціональної самоідентифікації та впровадження української мови взаємопов'язані та залежать один від іншого.

Серед комплексу проблем етнонаціональної ідентифікації однією із найскладніших є глибока деетнізація і денационалізація українців, етнічних і етнографічних груп, що мешкають на теренах України. Успішне розв'язання цього надзавдання український дослідник М. Обушний пов'язує з вирішенням двох взаємозумовлених і взаємопов'язаних проблем, з одного боку, необхідність включення природної енергії етнічних українців у процес самозбереження і саморозвитку, реетнізацію традиційно-побутових культур етнічних і етнографічних груп, їх розвій і на цій основі включення останніх в націотворчий процес, а з іншого вивільнення етнонаціональної свідомості від політико-ідеологічної зашореності, що залишилася з радянських часів, позбавлення комплексу меншовартості, дистанціонування у межах здорового глузду від східних і західних впливів, вироблення імунітету до експансіоністської політики гноблення народів, зупинення процесу їх етнонаціональної деідентифікації. [1, с. 24]. Значно поглиблює деідентифікаційні процеси поліетнічна структура українського суспільства, нерівномірне розміщення різних етнонаціональностей на території України. Негативний вплив на етнонаціональну ідентифікацію українців і сьогодні продовжують справляти регіональні відмінності етнічної історії, неприродний, однак наявно існуючий поділ українців на «східняків» і «західняків», відмінності у рівні їх національної свідомості, мовні проблеми, міжконфесійні непорозуміння, особливо серед православних церков, залишені у спадок різні форми ксенофобії, зокрема ті, що спрямовані проти всього українського мови, традицій, культури тощо. Розуміючи, що етнічна ідентифікація українців дещо ускладнена внаслідок історичного розділення етносу кордонами кількох держав (польсько-литовської, московської, угорської, волосько-румунської, польської, австро-угорської тощо), деякі дослідники песимістично налаштовані щодо можливості такого самовизначення, оскільки етнічна самосвідомість українців суперечлива. З одного боку, українці нібито й відчують свою єдність, а з іншого – включення до різних культур заважає їм завершити етнічну консолідацію, а відтак і усвідомити її. [2, с. 9].

Відомо, що дехто й досі сприймає Україну як «неприродну» державу, українців та їх мову – як штучні явища, посилаючись при цьому на довготривалу відсутність власного етноніма. Вичерпну відповідь на сумніви таких науковців щодо самодостатності України дав Я. Дашкевич, який вважає, що «протягом багатьох століть етнічна субстанція українців не

Озьмінська І.Д., 2013

мінялася, а формальна зміна етноніма цілком не торкнулась фактичного етнічного змісту поняття» [3, с. 68]. Тому, підтримуючи позицію вченого, можна вважати, що самоідентифікація української нації може найуспішніше відбуватися саме через мову. Оскільки мова виникає, розвивається, живе і функціонує в суспільстві і є не тільки витвором історії суспільства, але й активним чинником цієї історії: не тільки об'єкт, а й суб'єкт історії. Мова – це генетичний код нації, який поєднує минуле, програмує майбутнє і забезпечує буття нації у вічності. Мова – феномен етносу, народу, нації, одна з основних її ознак, оскільки значною мірою забезпечує нормальне функціонування національного організму в усіх його проявах – політичному, державному, економічному, культурному. Іншими словами, «мова народу, народності чи діаспори – то генетичний код національної культури, запорука самобутності та самозбереження». Отже, глибинні знання про народ закладено передусім у його мові, зв'язній ланці поколінь, тій скарбниці, в яку народ, за визначенням Панаса Мирного, складає «своє давнє життя, свої сподівання, розум, досвід, почування» [4]. На думку В. Жайворонка, «не тільки людина впливає на мову, але й мова великою мірою формує особистість. У свою чергу, формування етносу без мови неможливе, бо остання є однією з ключових ознак нації». Отже, мова – не лише самоорганізована система мовних одиниць, а, образно кажучи, «національний мовний організм, що розвивається, взаємодіючи з різними сторонами життя етноспільноти» [5, с. 8]. Але проблеми у самоідентифікації представників української нації та проблеми у формуванні національної самосвідомості особистості впливають і на процес впровадження української мови в навчальний процес та повсякденний вжиток. Треба підкреслити, що між національною мовою й національною державністю існує повний взаємозв'язок, оскільки без мови неможливе цілком відповідне функціонування державних форм, тому що всі види діяльності людини так чи інакше пов'язані з її комунікативною (мовленнєвою) діяльністю,

опосередковані нею. На сучасному етапі зв'язок між державою і мовою вимагає не тільки вироблення та реалізації нових механізмів мовної політики, спрямованої на захист демократичних цінностей, а й ґрунтовного системного підходу до питання розвитку державної мови, як мови єднання та збереження унікальних рис народу, основи усвідомлення народом своєї незалежності, спосіб протидії втраті менталітету народом під тиском наддержавних інтеграційних процесів [6, с. 347].

Спираючись на ретроспективний огляд досліджень з питань мовних відносин, державного управління, а також визначення їх ролі у формуванні української національної ідеї можна говорити, що при втіленні державної мовної політики в Україні наразі немає належних умов піднесення української (державної) мови до рангу домінанти. Цьому заважають принаймні чотири обставини: тривале російськомовне домінування; неготовність українського етносу посісти провідну роль (надто довго перебували у меншовартісному стані); відсутність єдності всіх громадян держави, котра могла б зняти гостроту протистояння російськомовній

меншості (адже й український угорець, і український грек, і український вірмен були асимільовані); та не готовності влади до згуртування народу навколо державницької ідеї самозбереження. Слід зазначити, що українцями усвідомлюють себе не більш як 77,8 % дорослого населення. Решта виявляють подвійну орієнтацію й їх симпатії можуть змінюватися залежно від зміни передусім економічної та політичної ситуації, успіхів чи невдач єдиної державної політики та монолітної національної ідеології. Політична стабільність України була б набагато вищою, якби українцями (в політичному плані) в ній себе усвідомлювали 90 % громадян. В іншому разі Україна може перетворитися з формально мононаціональною на реально двонаціональну державу, з чіткою межею між двома етнічними групами (україномовною та російськомовною). У цих умовах слід посилити мотивацію використання державної мови, піднявши її престиж [7].

Серед важливих характеристик сучасної мовної ситуації в українському суспільстві слід виділити: українсько-російську двомовність і диглосію; співіснування в єдиному українському просторі трьох регіонів (Захід, Південь та Схід, Центр та Північ) із різними національно-культурними, соціально-політичними традиціями і – як наслідок – мовнополітичними орієнтаціями, мовними і мовленнєвими пріоритетами і звичками; формальний характер мовної політики у державі, відсутність реального високого соціального статусу української мови. Певна річ, що за радянських часів мовна організація суспільства в офіційній, дипломатичній, науковій сферах, вища освіта (насамперед у царині точних, природничих наук), більшість засобів масової інформації, а також лексикон розмовного мовлення (арго, сленг, жаргони тощо) були фактично російськими. Українська мова вживалася лише в художній сфері та побутовому спілкуванні [6, с. 349]. Цікаво, що протягом 20 років української незалежності позитивне ставлення до української мови формувалось у громадян швидше спонтанно, хаотично та ситуативно, держава цією сферою практично не займалась, оскільки серйозної підтримки української мови (на кшталт підтримки російської мови в СРСР) не було ні у сфері освіти, ні у сфері культури, ні у сфері науки. Дуже страждає від цього україномовна книговидавнича справа, яка знесилюється непомірними податками. Проведене дослідження показало, що найбільш негативний вплив на вільне використання української мови в усіх сферах суспільного життя спричинюють радянські стереотипи, які панують у масовій свідомості (наприклад, уявлення про нібито «над національність» російської мови, переконання в тому, що російською мовою розмовляти престижно і що вона є неодмінною передумовою успішної кар'єри, небажання бути «білою вороною», тобто «не таким як усі», а також побоювання прославитися як «буржуазний націоналіст») і вихована віками висока готовність українців до переходу на російську мову, якщо до них звертаються саме цією мовою [8, с. 16].

Всі ці чинники є причиною і суперечностей щодо впровадження української мови в навчальний процес. У створених за часів незалежності

Озьмінська І.Д., 2013

україномовних школах та вищих навчальних закладах із російськомовних здебільшого панує штучна одномовність: і для школярів/студентів, і для вчителів/викладачів україномовним є лише урок/лекція (не торкаємося тут питань нормативності уживаної мови). Підставою для такого твердження є брак кваліфікованих педагогів – реальних носіїв української мови, особливо з точних і природничих предметів, вчителів початкових класів (ми знаємо наскільки важливим є педагогічна діяльність у вихованні мовної поведінки й мовної культури молодших школярів). Якщо україномовний досвід, набутий учнями та студентами, не має практичного продовження в позаурочний час (бо соціум, що оточує школяра/студента, залишається російськомовним), то мовні навички й вміння не переростуть у стійкі мовленнєві звички [6, с. 349]. Але, мовний чинник у формуванні національної самосвідомості особистості та становленні української політичної нації є історично принциповим питанням. Українська політична нація постає на основі цінностей корінного українського етносу та його мови. Українська мова як мова найбільшого, автохтонного етносу України є мовою громадянства та державною мовою. Нація, яка згуртована на ґрунті єдиної державної мови, буде здобувати додаткові підстави для усвідомлення власної єдності у справі державного будівництва. Подальший розвиток української державності на засадах українських національних традицій у взаємодії з культурно-національним розвитком усіх етносів України потребує особливої державної підтримки української (державної) мови з одночасним наданням можливостей для прояву культурної ініціативи мов етнічних меншин. Найсприятливіші умови для розвитку всіх національних спільнот забезпечує ідеальна модель, в якій зростання національної свідомості відбувається нерозривно із засвоєнням принципів толерантності. Реалізація такого національного проекту відбувається в зоні стійкого сталого розвитку національної ідентичності, основою якого є державна мова [7].

Однак необхідна суттєва підтримка держави у питаннях державної мови. Формування національної самосвідомості особистості залежить саме від мовної політики держави та розвитку національного освітнього простору, однак сучасний процес впровадження української мови як у навчальний процес, так і в повсякденний вжиток є неоднозначним. Слід зазначити, що саме навчальним закладам (у більшій мірі школі) належить провідна роль у мовному вихованні народу. Перші в історії людства школи виникли з метою викладання мови. Навіть коли ще не було писемності у давніх кельтів і аріїв, у них існували школи, де вивчались священні гімни й оповіді та тлумачилась мова цих творів. Коли функції школи розширювалися, все одно вивчення мови займало основну частину навчального часу. У сучасних розвинених країнах на вивчення рідної та іноземних мов у середній школі відводиться більше половини навчального часу. П. Ланжеван, лауреат Нобелівської премії в галузі фізики, запропонував у Франції відвести на мовне навчання 55% навчальних годин. Школа потребує нормалізації мови, її єдності і стабільності, вона є глибоким каналом поширення і закріплення мовних норм. Школа бере активну участь

Мовна політика і практика: суперечності визначення та реалізації

у збереженні цілісності мовної спільноти. Між мовою і школою існує взаємодія і зворотний зв'язок. Соціалізація людини, її становлення як члена суспільства значною мірою відбувається у школі [9, с. 203].

Тому звернемо увагу в нашому дослідженні на основні пропозиції щодо підвищення ролі української мови у формуванні самосвідомості особистості. Україна є поліетнічною, багатомовною країною; державною мовою в Україні, згідно з Конституцією, є українська; позиції її необхідно зміцнювати. Державність української мови є стабілізаційним чинником у зміцненні єдності українського суспільства, ідентифікації громадян у єдину націю, фактором суверенітету й безпеки держави. Саме тому пріоритетом мовної політики в сучасній Україні має бути утвердження і розвиток української мови як державної – визначального чинника і головної ознаки ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі і є базовим системоутворюючим складником української державності. Без повноцінного функціонування української мови як державної в усіх регіонах України українській нації загрожує втрата статусу і ролі титульної і державотворчої нації. Ідеї про двомовність не сприятимуть етнополітичній стабілізації суспільства в разі їх конституційного закріплення в Україні. Утвердження української мови як державної слід вирішувати в контексті державної інституціоналізації, формуючи державно-управлінський механізм забезпечення мовної політики, що унеможливує спекуляції мовно-політичними проблемами, які найчастіше зумовлені культурологічним чи етнокультурним контекстом [10, с. 62].

Після здобуття Україною державної незалежності в розвитку мовної ситуації мало що змінилося. Зокрема, у країні досі відсутні наукові центри, які б займалися науковими дослідженнями різних регіонів, вельми необхідними для створення оптимальної моделі державної мовної політики. До сьогодні вищі навчальні заклади системи державного управління не готують відповідних фахівців, які здатні аналізувати та прогнозувати розвиток мовної ситуації в країні, а відтак, давати наукові рекомендації керівникам країни для правильних кроків у загальнодержавній мовній політиці. На нашу думку, стосовно підвищення ролі української мови у формуванні самосвідомості особистості необхідно робити акцент не на дорослих громадян, а на молодшу категорію мовців – дітей. Майбутнє української мови в Україні визначається вихованням мовної поведінки саме у наймолодших членів суспільства, оскільки: 1) діти – така група мовців, що не обтяжена соціальним, політичним, мовленнєвим досвідом, яка легко адаптується до мовних трансформацій і для якої зміна мовленнєвих звичок не є таким важким і болісним процесом, як для дорослих; 2) набуті в шкільному віці особистісні якості, зокрема ті, що пов'язані з мовленням, не тільки служать основою для подальшого навчання, виховання, розвитку, а й значною мірою зумовлюють практичну, професійну та громадську діяльність дорослої особистості; 3) згідно з твердженнями відомих психолінгвістів перша стадія формування логічного, пізнавального інтелекту

людини відбувається саме в молодшому шкільному віці [6, с. 349]. Роль школи у формуванні національної самосвідомості особистості значна. Тому для підвищення ролі української мови україномовні школи у великих містах, на Півдні і на Сході України, повинні як основне своє завдання гарантувати вільне володіння українською літературною мовою і термінологією своїми випускниками. Вільне володіння українською літературною мовою і термінологією – запорука безпроблемного переходу на неї в тих випадках, коли це буде треба, запорука безпроблемного використання української мови в подальшому житті.

В умовах модернізації вищої освіти, оновленні її змісту та структури посилюються вимоги до фахової компетенції вчителів. Піднесення якості підготовки сучасних педагогічних кадрів потребує перегляду організації навчання учнів/студентів українських шкіл та вузів. Перед Урядом і Міністерством освіти та науки має стояти завдання ефективного підбору кадрів для відділів і управлінь народної освіти, для україномовних шкіл у великих містах, на Півдні і на Сході України. Сьогодні багато вчителів в них не володіють українською мовою, або володіють нею погано, не вільно (як було вже зазначено вище, це одна з основних проблем нинішнього покоління російськомовних українців). Вчителі обов'язково повинні спілкуватися з дітьми і між собою при дітях українською мовою, і це має стати твердою вимогою шкільної адміністрації [11].

Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер його соціального і духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам. Розвиток науки і техніки сприяв появі нових форм навчальної комунікації, новітнім методам розв'язання освітніх завдань. Водночас відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, яка спонукає до розробок і впровадження новітніх освітніх технологій [12, с. 302]. Методична робота з національного виховання в школі вимагає більш ефективної прив'язки її до сучасного життя («осучаснення»). Потрібно враховувати, що нинішнє покоління – це покоління «відео» та Інтернет-технологій, основна частина якого прагне до коротких, але видовищних форм сприйняття інформації, ідей та емоцій. На жаль, форми національного виховання в наших школах (конкурси самодіяльності, концерти, тематичні вечори і т.п.) відстають від специфічних потреб нинішнього покоління [11]. Впровадження інноваційних методів навчання українською мовою має велике значення і в ВНЗ. Але активний навчальний процес з використанням інноваційних методів тільки запроваджується у педагогічному процесі викладачами. Наприклад, на заняттях з дисципліни „Шкільний курс української мови та методика її викладання” у Черкаському національному університеті переважна більшість викладачів використовує традиційні методи навчання, як наприклад, лекційний метод (таку відповідь дало 77% респондентів); бесіду (61%); метод вправ (59%); самостійну роботу з навчально-методичною літературою (зазначило 57% респондентів). 13% від усієї кількості опитаних повідомили, що на лабораторних заняттях з методики

Мовна політика і практика: суперечності визначення та реалізації

викладання української мови викладачі використовують спостереження студентами за навчальним процесом у школі; 8% зазначило, що використовується метод аналізу конкретної методичної ситуації. Найпоширенішими методами навчання у ВНЗ студенти назвали лекційний метод та метод вправ [13, с. 105].

Висновки. Таким чином, до актуальних завдань державної мовної політики щодо підвищення ролі української мови належить упровадження мовного планування, спрямованого на захист і підтримку державної мови, на перспективу майбутнього подолання деформацій постколоніального мовно-культурного розвитку країни: 1) забезпечення всебічного розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України через прийняття нового Закону про статус державної мови в країні; 2) чіткого визначення в законодавстві України поняття «національна меншина», «місця компактного проживання», «етнічна меншина», «корінний народ», «державна мовна політика» тощо; 3) гарантування повної та рівноправної участі громадян України, які належать до різних етномовних спільнот, у всіх сферах життя українського суспільства; 4) визнання багатоетнічного (а не багатонаціонального) характеру українського суспільства;

5) підтримання права всіх його членів на збереження та популяризацію своєї мовнокультурної спадщини; 6) визнання внеску етнічних спільнот у розвиток українського суспільства; 7) підтримання атмосфери взаєморозуміння та взаємодії між усіма складовими етномовної структури українського суспільства;

8) стимулювання визнання й поваги всього українського суспільства до державної мови і мов усіх національностей, які мешкають в Україні [10, с. 63].

Солідарність суспільства повинна формувати національну самосвідомість кожної особистості та передусім масове усвідомлення громадянами країни приналежності до єдиного мовно-культурного простору. Тому поширення в унітарній державі однієї державної мови є запорукою її політичної стабільності. Очевидним у нашій українській мовній ситуації є те, що українська мова може повноцінно розвиватися лише в Україні.

Список використаних джерел

1. Обушний М. І. Етнонаціональна ідентичність в контексті формування української нації: автореф. дис. ... доктора. політ. наук : спец. 23.00.05 «етнополітологія та етнодержавознавство» / М. І. Обушний ; Інститут політичних та етнонаціональних досліджень. — К., 2009. — 35 с.
2. Штоквіш, О. Індивідуальність нації і лінгвістичні особливості етнічної картини світу / О. Штоквіш. — К. : Основи, 1993. — 258 с.
3. Дашкевич Я. Національна самосвідомість українців на зламі XVI – XVII ст. / Я. Дашкевич // Сучасність. — 1992. — № 3. — С. 65 — 74.
4. Євсєєва Г. Мова як чинник національної самоідентифікації та державотворення в Україні [Електронний ресурс]. / Г. Євсєєва// Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. — Д.: ДРІДУНАДУ, 2009. — Вип.1. — Режим доступу :

http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2009-01/Evseeva.pdf

5. Жайворонок В. Українська етнолінгвістика. Нариси / В. Жайворонок. — К. : Довіра, 2007. — 262 с.

6. Заблоцька Л. Українська мова в контексті сучасної мовної ситуації в Україні (до питання про її роль в умовах глобалізації) / Л. Заблоцька // Українознавчий альманах. — К., Мелітополь, 2012. — Вип. 9. — С. 347 — 350.

7. Євсєєва Г. П. Державна мовна політика в контексті української національної ідеї: теоретико-методологічні засади : дис. ... доктора наук з держ. управління : спец. 25.00.01 «теорія та історія державного управління» [Електронний ресурс]. / Г. П. Євсєєва ; Дніпропетровськ, НАДУ ДРІДУ, 2012. — Режим доступу : <http://mydisser.com/en/catalog/view/386/823/11562.html>

8. Воропаєва Т. Українська мова як базова основа національної ідентичності [Електронний ресурс]. / Т. Воропаєва // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія : Українознавство. — 2007. — Вип. 11 — С. 13—17.

9. Іванишин В. Мова і нація / Василь Іванишин, Ярослав Радевич-Винницький. — Дрогобич : ВФ «Відродження», 2007. — 218 с.

10. Євсєєва Г. П. Державна мовна політика в Україні: симптоми та синдроми / Г. П. Євсєєва // Вісник Придніпровської державної Академії будівництва та архітектури: 36. наук. праць. — 2011. — №. 9. — С. 61—65.

11. Свіржецький К. Мови в Україні: відродити українську – захистити російську [Електронний ресурс]. / К. Свіржецький.— Режим доступу : <http://exlibris.org.ua/swirz/>

12. Бондаренко Г. Формування творчих здібностей учнів молодших класів у процесі гри на уроках української мови / Г. Бондаренко // Лінгвістичні студії.— 2009. — Вип. 19. — С. 301—305.

13. Остапенко Н. М. Поєднання традиційних та інноваційних методів навчання на заняттях з лінгвометодичних дисциплін у контексті компетентнісного підходу / Н. М. Остапенко // Вісник Черкаського університету : Серія «Педагогічні науки». – вип. 125. – Черкаси : Вид. ЧНУ імені Б.Хмельницького, 2008. — С. 104—107.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Obushnyi M. I. Etnonatsionalna identychnist v konteksti formuvannia ukrainskoi natsii : avtoref. dys. ... doktora. polit. nauk : spets. 23.00.05 «etnopolitologhiia ta etnoderzhavnavstvo» / M. I. Obushnyi; Instytut politychnykh ta etnonatsionalnykh doslidzhenn. — K., 2009. — 35 s.

2. Shtokvish O. Indyvidualnist natsii i lnhvistychni osoblyvosti etnichnoi kartyny svitu / O. Shtokvish. — K. : Osnovy, 1993. — 258 s.

3. Dashkevych Ia. Natsionalna samosvidomist ukraintsiv na zlami XVI – XVII st. / Ia. Dashkevych // Suchasnist. — 1992. — № 3. — S. 65-74.

4. Ievsieieva H. Mova yak chynnyk natsionalnoi samoidentyfikatsii ta derzhavotvorennia v Ukraini [Elektronnyi resurs]. / H. Yevsieieva// Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia : zb. nauk. pr. — D. : DRIDUNADU, 2009. — Vyp.1. — Rezhym dostupu : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2009-01/Evseeva.pdf.

5. Zhaivoronok V. Ukrainska etnolinhvistyka. Narysy / V. Zhaivoronok. — K. : Dovira, 2007. — 262 s.

6. Zabolotska L. Ukrainska mova v konteksti suchasnoi movnoi sytuatsii v Ukraini (do pytannia pro yii rol v umovakh hlobalizatsii) / L. Zabolotska // Ukrainoznavchyi almanakh. — K. : Melitopol, 2012. — Vyp. 9. — S. 347-350.

7. Yevsieieva H. P. Derzhavna movna polityka v konteksti ukrainskoi natsionalnoi idei: teoretyko-metodolohichni zasady : dys. ... doktora nauk z derzh. upravlinnia : spets. 25.00.01 «teoriia ta istoriia derzhavnogo upravlinnia» [Elektronnyi resurs]. / H. P. Yevsieieva ; Dnipropetrovsk : NADU DRIDU, 2012. — Rezhym dostupu : <http://mydisser.com/en/catalog/view/386/823/11562.html>.

8. Voropaieva T. Ukrainska mova yak bazova osnova natsionalnoi identychnosti [Elektronnyi resurs]. / T. Voropaieva // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenko. Serii : Ukrainoznavstvo. — 2007. — Vyp. 11 — S. 13-17.
9. Ivanyshyn V. Mova i natsiia / Vasyl Ivanyshyn, Yaroslav Radevych-Vynnytskyi. — Drohobych : VF «Vidrodzhennia», 2007. — 218 s.
10. Yevsieieva H. P. Derzhavna movna polityka v Ukraini: symptomy ta syndromy / H. P. Yevsieieva // Visnyk Prydniprovskoi derzhavnoi Akademii budivnytstva ta arkhitektury : Zb. nauk. prats. — 2011. — №. 9. — S. 61-65.
11. Svirzhetskyi K. Movy v Ukraini: vidrodyty ukrainsku — zakhystyty rosiisku [Elektronnyi resurs]. / K. Svirzhetskyi. — Rezhym dostupu : <http://exlibris.org.ua/swirz/>.
12. Bondarenko H. Formuvannia tvorchykh zdibnostei uchniv molodshykh klasiv u protsesi hry na urokakh ukrainskoi movy / H. Bondarenko // Linhvistychni studii. — 2009. — Vyp. 19. — S. 301-305.
13. Ostapenko N. M. Poiednannia tradytsiinykh ta innovatsiinykh metodiv navchannia na zaniattiakh z linhvometodychnykh dystsyplin u konteksti kompetentnisnoho pidkholu / N. M. Ostapenko // Visnyk Cherkaskoho universytetu : Serii «Pedahohichni nauky». — Vyp. 125. — Cherkasy : Vyd. ChNU imeni V. Khmelnytskoho, 2008. — S. 104-107.

И.Д. ОЗЬМИНСКАЯ (ст.преподаватель кафедры государственного управления и местного самоуправления)
Ивано-Франковский Национальный университет нефти и газа, Ивано-Франковск

ЯЗЫКОВАЯ ПОЛИТИКА И ПРАКТИКА: ПРОТИВОРЕЧИЯ В ОПРЕДЕЛЕНИИ И РЕАЛИЗАЦИИ

Анализируются проблемы и противоречия реализации языковой политики государства; отмечается, что при воплощении государственной языковой политики в Украине надлежащие условия подъема украинской (государственного) языка до ранга доминанты в полной мере не созданы. Автором обосновываются предложения по усилению мотивации использования государственного языка и поднятие ее престижа.

Ключевые слова: человек, культура, язык, образование, воспитание, политика.

I. OZMINSKA (Senior Teacher of the Department of State Administration and Local Government)
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk

LANGUAGE POLICY AND PRACTICE: CONTRADICTIONS IN DEFINITION AND IMPLEMENTATION

The article analyzes the problems and contradictions of implementation of language policy of the state, states that while the state language policy is being implemented in Ukraine, the appropriate conditions for the Ukrainian language elevation as the dominant are not fully established. The author justifies proposals to strengthen the motivation to use the state language and raise its prestige. Ukrainian national identity can be most successfully expressed through a language, and the language appears, develops, functions and exists in the society and it is not only a creation of the history of society, but also its active factor. The processes of ethnolinguistic identity and implementation of the Ukrainian language are interconnected and dependent on each other. Formation of ethnic group without a language is impossible, because the latter is one of the key features of the nation. The important characteristics that influence modern linguistic situation in Ukrainian society are Ukrainian-Russian bilingualism and diglossy; the coexistence of three nationally, culturally, socially and politically different regions in a single state (West, South and East, Centre and North); formal character of linguistic policy

in the state; and the lack of really high social status of the Ukrainian language. The language factor in the formation of national consciousness of a personality and formation of the Ukrainian political nation is historically determined. At present the relationship between the state and the language not only requires the development and implementation of new mechanisms of language policy aimed at the protection of democratic values, but also a thorough systematic approach to the development of the state language as the language that unites and preserves the unique traits of the people. The priority of language policy in modern Ukraine should be the assertion and development of Ukrainian as the state language because the state status of the Ukrainian language is a stabilizing factor in strengthening the unity of the Ukrainian society, the identification of citizens as a unique nation, and a factor of sovereignty and security of the country. Solidarity of society should shape national identity of each individual and, first of all, the realization of citizens that they belong to a common linguistic and cultural space. Therefore, the usage of a single state language is the key to its political stability.

Key words: a person, culture, language, education, upbringing, policy.

Стаття надійшла до редколегії 01.12.13

Прийнята до друку 05. 12.13

Рецензент: к.ф.н., доц.. Макушинська Г.П.